ON THE ANALYSIS OF TURNOVER OF ENTERPRISE'S SHORT-TERM ASSETS

Rositsa Ivanova
UNWE – Sofia, Republic of Bulgaria, Rosi_Ivanova@abv.bg

Abstract: Short-term assets are enterprise's resources that are involved in its business within the frames of one reporting period and their value is fully carried over to the finished product. In their nature, these are the working capital that can be classified as enterprise's liquid assets.

The question of short-term assets' turnover is topical at all stages and phases of the enterprise's development due to the following more important reasons:

1) The acceleration of short-term assets' turnover results in the release of resources that can be used in accordance with the decisions made by the enterprise's management, and the deceleration of turnover results in difficulties for the business due to shortage of working capital.

2) The acceleration of the turnover of this working capital results in increasing the level of total rate of return of assets, and vice versa – the total rate of return of assets decreases as a result of the deceleration of short-term assets' turnover.

3) Turnover of working capital is a factor affecting the enterprise's liquidity.

4) The efficient control of the objective dependence between the rate of return and the liquidity suggests and requires analyzing and evaluating the turnover of enterprise's short-term assets.

This publication studies the turnover of short-term assets, and its subject covers the methodology for analysis of the turnover of these resources of the enterprise.

The aim of this study is to present a complex methodology for analysis of short-term assets' turnover, and the acceleration or decelerations of their turnover are analyzed from two perspectives. On one hand, they are analyzed as a resultative indicator by identifying the strength and direction of impact of direct factors. On the other hand, acceleration or deceleration of working capital's turnover is analyzed as a factor affecting the dynamics of other important business indicators – assets- and liquidity-based rate of return.

For the purposes of achieving the aim of this publication the following tasks are defined:

1) The information provision of the analysis is clarified.

2) The indicators for analysis of short-term assets' turnover are determined.

3) It is identified whether the turnover of enterprise's short-term assets is accelerated or decelerated – as a whole, by groups and by types of assets.

4) The amount of released and the additionally involved short-term assets, respectively, as a result of acceleration, respectively, deceleration of their turnover, is determined.

5) The impact of direct factors on acceleration, respectively, deceleration of short-term assets' turnover is identified.

6) The methodologies for analysis of the impact of changes of short-term assets' turnover on the total rate of return of assets and on liquidity are determined.

Methodologies for analysis of short-term assets' turnover are useful both for external and internal users of information. Based on the resultative analytical information, external users build their strategy to establish business contacts with the enterprise. Internal users are able to carry out comprehensive analysis of short-term assets' turnover and to make justified and proper decisions for the management of the working capital and the business of the enterprise in operative and strategic aspect.

Keywords: short-term assets, working capital, knowledge, analysis, methodology.

ПО ВЪПРОСА ЗА АНАЛИЗА НА ОБРЪЩАЕМОСТТА НА КРАТКОТРАЙНИТЕ АКТИВИ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО

Росица Иванова
УНСС - София, Република България, Rosi_Ivanova@abv.bg

Резюме: Краткотрайните активи са ресурси на предприятието, които участват в неговата дейност в рамките на един отчетен период и пренасят изцяло стойността си в стойността на готовия продукт. По същество това са оборотните средства, които могат да се класифицират като ликвидни активи на предприятието.

Въпросът за обръщаемостта на краткотрайните активи е актуален на всички фази и етапи от развитието на предприятието, поради следните по-важни обстоятелства:

1) Ускоряването на обръщаемостта на краткотрайните активи води до освобождаването на ресурси, които могат да се използват съобразно взетите от мениджмънта на предприятието решения, а забавянето на обръщаемостта - до затруднения за дейността, поради недостиг на оборотни средства.

2) Ускоряването на обръщаемостта на тези средства води до повишаване равнището на общата рентабилност на активите, и обратно – общата рентабилност на активите се намалява в резултат на забавянето на обръщаемостта на краткотрайните активи.

3) Обръщаемостта на оборотните средства е фактор, влияещ върху ликвидността на предприятието.

4) Ефективното управление на обективната зависимост между рентабилността и ликвидността предполага и изисква анализирането и оценяването на обръщаемостта на краткотрайните активи на предприятието.

Обект на изследване в статията е обръщаемостта на краткотрайните активи, а предмет – методиката за анализ на обръщаемостта на тези ресурси на предприятието.

Поставената в изследването цел е представяне на комплексна методика за анализ на обръщаемостта на краткотрайните активи, като ускоряването или забавянето на тяхната обръщаемост се анализира от две гледни точки. От една страна, тя се анализира в качеството на резултативен показател, като се установява силата и посоката на влиянието на преките фактори. От друга страна, ускоряването или забавянето на обръщаемостта на оборотните средства се анализира като фактор, влияещ върху динамиката на други важни бизнес показатели – рентабилност на база активи и ликвидност.

За постигането на целта в статията са поставени следните задачи:

1) Изяснява се информационното осигуряване на анализа.

2) Обосновават се показателите за анализ на обръщаемостта на краткотрайните активи.

3) Установява се дали в предприятието е налице ускоряване или забавяне на обръщаемостта на краткотрайните активи – общо, по групи и видове активи.

4) Определя се размерът на освободените, респ. допълнително ангажирани краткотрайни активи в резултат на ускоряването, респ. забавянето на тяхната обръщаемост.

5) Установява се влиянието на преките фактори върху ускоряването, респ. забавянето на обръщаемостта на краткотрайните активи.

6) Обосновават се методиките за анализ на влиянието на промените в обръщаемостта на краткотрайните активи върху общата рентабилност на активите и върху ликвидността.

Методиките за анализ на обръщаемостта на краткотрайните активи са полезни както за външните, така и за вътрешните потребители на информация. На основата на резултатната аналитична информация външните потребители изграждат своята стратегия при осъществяването на бизнес контакти с предприятието. Вътрешните потребители имат възможност да извършват задълбочен анализ на обръщаемостта на краткотрайните активи и да вземат обосновани и правилни решения за управлението на оборотния капитал и дейността на предприятието в оперативен и стратегически аспект.

Ключови думи: краткотрайни активи, работещ капитал, знание, анализ, методология

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Част от капитала на предприятието е въплътен в притежаваните от него краткотрайни активи. По време на стопанския оборот краткотрайните активи извършват непрекъснат кръгооборот, като преминават от една негова фаза в друга, както и от една в друга конкретна форма на въплъщение. Колкото по-бързо се осъществява кръгооборотът на краткотрайните активи, толкова по-малко по размер от тези средства на предприятието ще са достатъчни за нормалното протичане на неговата стопанска дейност.

Въпросът за обръщаемостта на краткотрайните активи е с важно значение както за търговските предприятия, в които преобладават оборотните средства, така и за производствените предприятия от гледна точка на използването на материалите и на реализацията на готовата продукция. С важно значение за всички предприятия е и въпросът за събираемостта на вземанията, преди всичко на вземанията по продажби – фактор, оказващ непосредствено влияние върху срока на погасяване на задълженията към доставчиците и другите кредитори, а следователно и върху ликвидността и платежоспособността на предприятието.

2. ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА АНАЛИЗА

За анализа на обръщаемостта на краткотрайните активи на предприятието се използва счетоводна информация за наличностите на краткотрайни активи и за нетните приходи от продажби по месеци на съответните отчетни периоди. Информацията за наличностите на краткотрайни активи се съдържа в месечните счетоводни баланси, също така и в счетоводния баланс към 31 декември на отчетния период. Данните за нетните приходи от продажби могат да се вземат както от кредитните обороти по счетоводните сметки от група „Приходи от продажби и други приходи от обичайната дейност“, така и от оборотните ведомости на синтетичните счетоводни сметки, също и от отчета за приходите и разходите на предприятието.

Считаме, че за нуждите на анализа на обръщаемостта на краткотрайните активи следва да се изчислява среден размер на тези средства на предприятието. Това е необходимо поради следните обстоятелства. На първо място, краткотрайните активи участват в стопанския оборот на предприятието в рамките на един отчетен период и е логично техният размер да се съпоставя с нетните приходи от продажби за същия отчетен период. На второ място, при изчисляване на показателите, характеризиращи обръщаемостта на краткотрайните активи, се взема именно нетният размер на приходите от продажби за отчетния период. Съобразно поставените цел и задачи при анализа този период може да бъде месец, тримесечие, шестмесечие и година. Нетните приходи от продажби се формират по време на съответния период, т.е. тук става дума за един интервален показател, който намира приложение в теорията и практиката на бизнес анализа. Ако се вземе, например, наличността на краткотрайните активи към последно число на съответния период – това вече е моментен показател, и в този случай се нарушава съпоставимостта на използваната при анализа информация – съпоставят се моментен и интервален показател. Ето защо е необходимо да се съпоставят два интервални показателя – нетните приходи от продажби и средният размер на краткотрайните активи, с което се постига съпоставимост при изчисляването на показателите и обективност на получената резултатна информация.

Средната наличност от краткотрайните активи на предприятието може да се определи като средна аритметична или като средна хронологична величина.

Като средна аритметична величина тя се изчислява по формулата:

$$\overline{\text{КА}} = \frac{\text{КА1} + \text{КАn}}{2}$$

където: КА1 - наличност на краткотрайни активи в началото на периода (01.01. на годината), а
КАn - наличност на краткотрайни активи в края на периода (31 декември на годината).

Средната наличност на краткотрайните активи като средна хронологична величина се определя по формулата:

$$\overline{\text{КА}} = \frac{\frac{\text{КА1}}{2} + \text{КА2} + \text{КА3} + \cdots + \text{КА}(n-1) + \frac{\text{КАn}}{2}}{N-1}$$

Тук $\text{КА1}, \text{КА2}, \text{КА3}, \ldots, \text{КА}(n-1)$ са сумите на краткотрайните активи в началото (на първо число) на всеки месец по данни от месечните счетоводни баланси за съответния отчетен период; КАn е наличността от краткотрайни активи към 31 декември на съответната година; N е броят на взетите наличности за съответната година (за годината=13).

При определяне на средната наличност на краткотрайните активи влияние могат да окажат някои косвени фактори, произтичащи от оценката на материалните запаси при тяхното намаляване. С основание се поставя въпросът, че „при определянето на счетоводната оценка на материалните запаси във връзка с използването на методите за изписване на тяхната себестойност са възможни неточни интерпретации при разграничаването на категориите счетоводна политика и счетоводна приблизителна оценка. Безспорно е, че методите за изписване на себестойността на материалните запаси са част от прилаганата счетоводна политика в предприятието. Те са управленски предположения за потока на разходите. От друга страна, избраните методи за оценка на материалните запаси изрично се посочват в счетоводната политика на предприятието.“[141]

Следва да се отбележи, че при изчисленията е прието дните в периода да се вземат както следва: месец – 30 дни; тримесечие – 90 дни, шестмесечие – 180 дни и за годината – 360 дни.

[141] Станева В., „Методически подходи при определянето на счетоводната оценка на материалните запаси“, списание на ИДЕС, бр.4/2017 г., с.8

3. АНАЛИЗ НА ОБРЪЩАЕМОСТТА НА КРАТКОТРАЙНИТЕ АКТИВИ

Методиката за анализ на обръщаемостта на краткотрайните активи ще илюстрираме по данни от дейността на промишлено предприятие „Ален мак“ ООД за два последователни отчетни периода. Данните за наличностите на краткотрайни активи по данни от месечните счетоводни баланси, както и за нетните приходи от продажби, са представени в таблица 1. Въз основа на тези данни е изчислен средният размер на краткотрайните активи като средна аритметична величина за всеки месец на предходната и на текущата година. Получените резултати са представени в таблица 2. В същата таблица са изчислени и показателите за анализ и оценка на обръщаемостта на краткотрайните активи на предприятието за двете години.

Показателят за времето на обръщаемост на краткотрайните активи характеризира продължителността в дни на един оборот на тези активи и се определя по формулата:

$$\text{Т} = \frac{\overline{\text{КА}} \times \text{Д}}{\text{НП}}$$

където: $\overline{\text{КА}}$ – средната наличност на краткотрайните активи; НП – нетни приходи от продажби, а Д – дните в периода.

Коефициентът на обръщаемост (скоростта на обръщаемост) характеризира броят на оборотите, извършени от краткотрайните активи за съответния период от време. Определя се по формулата:

$$\text{Ко} = \frac{\text{НП}}{\overline{\text{КА}}}$$

Коефициентът на заетост (ангажираност) характеризира размерът на краткотрайните активи, използвани за постигането на един лев нетни приходи от продажби. Изчислява се по формулата:

$$\text{Ка} = \frac{\overline{\text{КА}}}{\text{О}}$$

Таблица 1 (хил.лв.)

Период	Предходна година		Текуща година	
	Наличност на краткотрайни активи	Нетни приходи от продажби	Наличност на краткотрайни активи	Нетни приходи от продажби
01.01.	59122	-	54928	-
31.01.	58987	39820	54986	38890
28.02.	55546	164160	54780	29760
31.03.	55742	168790	54716	32620
30.04.	55731	169630	54497	35650
31.05.	55172	61240	52434	46080
30.06.	55137	37160	52543	37780
31.07.	55045	38330	52444	31030
31.08.	55188	40820	52489	75660
30.09.	55108	35970	52424	98780
31.10.	54434	55030	52551	43890
30.11.	54790	121150	52621	46880
31.12.	54928	140860	52644	125120
Всичко	724930	1072960	694057	642140

От данните в таблица 2 се вижда, че за месеците януари, юни, август и септември е налице ускоряване на обръщаемостта на краткотрайните активи на предприятието за текущата спрямо предходната година, като най-осезаемо е то през август и септември на текущата година. Изразява се в намаляването на продължителността на един оборот на краткотрайните активи в дни, в увеличаването на броя на оборотите, извършени от същите активи и в намаляването на средния размер на краткотрайните активи, които са използвани за постигането на един лев нетни приходи от продажби. За останалите месеци на

текущата година се наблюдава забавяне на обръщаемостта на краткотрайните активи. Това забавяне е значително за месеците февруари, март, април и ноември на текущата година.

В резултат на ускоряването на обръщаемостта са налице освободени, а в резултат на нейното забавяне – допълнително ангажирани краткотрайни активи. Размерът на освободените (респ. допълнително ангажираните) краткотрайни активи може да се определи по различни начини. Първият от тях е чрез използване на времето на обръщаемост на краткотрайните активи. Размерът на освободените, респ. допълнително ангажираните краткотрайни активи се определя като дните на ускоряване (респ. забавяне) на обръщаемостта се умножат с еднодневните нетни приходи от продажби за текущата година. Вторият начин е чрез използване на броя на оборотите, извършени от краткотрайните активи. Разликата между фактическия (от текущата година) и условния среден размер на краткотрайните активи, който би обслужил нетните приходи от продажби за текущата година, но при запазена обръщаемост на същите активи от предходната година, по същество представлява размерът на освободените или допълнително ангажираните краткотрайни активи за текущата година. Третият начин е чрез използване на коефициента на заетост на краткотрайните активи, като неговото изменение за текущата в сравнение с предходната година се умножава с еднодневните нетни приходи от продажби за текущата година. На четвърто място с успех в стопанската практика може да се използва сравнението на степените на изменение на средната наличност на краткотрайните активи и на нетните приходи от продажби. Ако процентното отношение между средната наличност на краткотрайните активи за текущата и предходната година е по-малко от процентното отношение на нетните приходи от продажби за същите периоди от време, то е налице ускоряване на обръщаемостта на краткотрайните активи, тъй като предприятието е успяло с относително по-малък размер краткотрайни активи да постигне нетния размер на приходите от продажби за текущата година. В обратният случай е налице забавяне на обръщаемостта на краткотрайните активи, защото за текущата година предприятието е ангажирало относително по-голям размер краткотрайни активи за да постигне нетните приходи от продажби за същия период. Размерът на освободените (допълнително ангажирани) краткотрайни активи за текущата година се определя като разликата между двата процента се умножи със средната наличност на краткотрайните активи от предходната година.

Таблица 2

Период	Среден размер на краткотрайните активи, хил.лв.		Време на обръщаемост на краткотрайните активи, дни		Коефициент на обръщаемост на краткотрайните активи, оборота		Коефициент на заетост на краткотрайните активи, лв.	
	Предходна година	Текуща година	Предходна година	Текуща година	Предходна година	Текуща година	Предходна година	Текуща година
м.01	59054,50	54957,00	44,4911	42,3942	0,6743	0,7076	1,4830	1,4131
м.02	57266,50	54883,00	10,4654	55,3256	2,8666	0,5422	0,3488	1,8442
м.03	55644,00	54748,00	9,8899	50,3507	3,0334	0,5958	0,3297	1,6784
м.04	55736,50	54606,50	9,8573	45,9522	3,0434	0,6529	0,3286	1,5317
м.05	55451,50	53465,50	27,1644	34,8083	1,1044	0,8619	0,9055	1,1603
м.06	55154,50	52488,50	44,5273	41,6796	0,6737	0,7198	1,4842	1,3893
м.07	55091,00	52493,50	43,1184	50,7510	0,6958	0,5911	1,4373	1,6917
м.08	55116,50	52466,50	40,5070	20,8035	0,7406	1,4421	1,3502	0,6935
м.09	55148,00	52456,50	45,9950	15,9313	0,6522	1,8831	1,5332	0,5310
м.10	54771,00	52487,50	29,8588	35,8766	1,0047	0,8362	0,9953	1,1959
м.11	54612,00	52586,00	13,5234	33,6515	2,2184	0,8915	0,4508	1,1217
м.12	54859,00	52632,50	11,6837	12,6197	2,5677	2,3772	0,3895	0,4207
Общо	57025,00	53786,00	19,1331	30,1538	18,8156	11,9388	0,0531	0,0838

Получените резултати за разглежданото предприятие са обобщени в таблица 3. Вижда се, че чрез използването на представените по-горе начини се получават еднакви резултати за размера на допълнително ангажираните краткотрайни активи в предприятието (17352,39) в резултат на забавянето на тяхната обръщаемост за текущата година. Тук средната наличност на краткотрайните активи за двете години е определена като средна хронологична величина.

Върху ускоряването (забавянето) на обръщаемостта на краткотрайните активи влияние оказват промените в нетния размер на приходите от продажби и промените в средната наличност на краткотрайните активи. Силата и посоката на влиянието на факторите може да се определи по метода на последователните заместявания. За целта е необходимо предварително да се изчисли условна продължителност на един оборот в дни като средната наличност на краткотрайните активи за предходната година се умножи по дните в периода и полученото се раздели на нетните приходи от продажби за текущата година.

Влиянието на промените в размера на нетните приходи от продажби се установява като разлика между условната и от предходната година продължителност на един оборот в дни. Тази разлика, умножена по еднодневните нетни приходи от продажби за текущата година – това е размерът на освободените (допълнително ангажирани) краткотрайни активи под влияние на промените в размера на нетните приходи от продажби. Влиянието на промените в средната наличност на краткотрайните активи се установява като разлика между фактическата (от текущата година) и условната продължителност на един оборот в дни на краткотрайните активи. Тази разлика, умножена по еднодневните нетни приходи от продажби за текущата година – това е размерът на освободените (допълнително ангажирани) краткотрайни активи под влияние на промените в техния среден размер.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Резултатите от изследването могат да се систематизират в следните насоки:

1) Представя се информационната база на анализа на обръщаемостта на краткотрайните активи.

2) Предлага се подходящ начин за изчисляване на средната наличност на краткотрайните активи, като се отчита влиянието на някои косвени фактори, произтичащи от прилагането на различни подходи, посочени в приложимите счетоводни стандарти.

Таблица 3

Показатели	Предходна година	Текуща година	Отклонение (+, -)	%
I. Изходни данни, хил.лв.:				
1. Среден размер на краткотрайните активи	55658,75	53355,92	-2302,83	95,86
2. Нетен размер на приходите от продажби	1072960,00	694057,00	-378903,00	64,69
II. Допълнително изчислени показатели				
3. Време на обръщаемост, дни	18,67	27,68	9,00	148,20
4. Коефициент на обръщаемост, оборота	19,28	13,01	-6,27	67,48
5. Коефициент на заетост, лв.	0,05	0,08	0,03	148,20
6. Еднодневни нетни приходи от продажби	2980,44	1927,94	-1052,51	64,69
7. Допълнително ангажирани краткотрайни активи-х.лв., изчислени чрез използване на:				
а) времето на обръщаемост	x	17352,39	x	x
б) коефициента на обръщаемост	x	17352,39	x	x
в) коефициента на заетост	x	17352,39	x	x
г) процентите на средния размер на краткотрайните активи и на нетните приходи от продажби	x	17352,39	x	x

3) Представя се практическото приложение на методиката за анализ на обръщаемостта на краткотрайните активи като самостоятелен обект на бизнес анализа.

4) Обосновават се методиките за анализ на влиянието на ускоряването или забавянето на обръщаемостта на краткотрайните активи върху промените, които настъпват в рентабилността на активите I рентабилността на производствения капитал на предприятието.

Резултатната аналитична информация за обръщаемостта на краткотрайните активи е полезна както за външните, така и за вътрешните потребители. Външните потребители имат необходимост от информация както за финансовите резултати, финансовото състояние, финансовата стабилност и рентабилността, така и за обръщаемостта на оборотните средства на предприятието. На основата на тази информация, както и на друга информация от финансовите отчети, външните потребители могат да вземат информирани решения за осъществяването и поддържането на бизнес контакти с предприятието.

Вътрешните потребители имат необходимост от резултатна информация, получена от вътрешния бизнес, която е необходима за вземането на обосновани и правилни решения за постигането и поддържането на финансова и пазарна стабилност, на финансово равновесие и за успешното развитие на предприятието и неговия бизнес в оперативен и стратегически аспект.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Иванова Р., (2015) „Анализ на финансовото състояние на предприятието“, ИК – УНСС, С.
[2] Миланова Е., Д.Петрова, М.Начкова, Р.Иванова, Л.Тодоров, (2018) „Финансово-счетоводен мениджмънт“, ИК – УНСС, С.
[3] Станева В., (2017) „Методически подходи при определянето на счетоводната оценка на материалните запаси“, списание на ИДЕС, бр.4/2017
[4] Чуков К., Р. Иванова, (2017) „Финансово-стопански анализ”, ИК – УНСС, С.